

РЕЦЕНЗИЯ

по обявения в ДВ, бр. 54/29.06.2021 г. конкурс за академичната длъжност „професор”
по професионално направление

3.4 Социални дейности (Консултиране и професионално ориентиране в социалната работа с деца и семейства)

за нуждите на ФП, СУ „Свети Климент Охридски“

Автор на рецензията: проф. д-р Нели Петрова-Димитрова

Представяне на конкурса:

Конкурсът е обявен за нуждите на ФП и обявяването му е според всички законови изисквания. Длъжността предвижда учебна натовареност в областта на консултиране и професионално ориентиране в социалната работа с деца и семейства, която натовареност, според представената справка отговаря на изискуемите в закона часове за откриване на длъжността.

В конкурса участва единствен кандидат, доц. дпн Моника Борисова Богданова. Представените за участие в конкурса документи също отговарят на всички формални изисквания.

Представяне на кандидата:

Според информация от представените документи, кандидатът доц. дпн Моника Борисова Богданова притежава професионална кариера и професионално развитие, които на първо място могат да се определят като процес на непрекъснато образователно и обучително надграждане, още от средното образование през бакалавърски и магистърски програми по педагогика, следдипломна квалификация по и психология, така и като процес на свързване на академичната кариера с психопедагогическа и психотерапевтична практика на помагане, по един, изглежда паралелен и вероятно повлияващ в двете посоки начин.

Професионалното развитие на кандидата среща педагогиката и психологията, а по-късно и социалната работа през изпълняване на длъжности като обществен възпитател, възпитател в дом, педагогически съветник, учител, консултант, супервизор и пр., за да достигне до психоаналитик и психотерапевт. През същия този период чрез участие в различни обучения, стажове, проучвателни посещения с различна продължителност, тематична насоченост, обхват на различни целеви групи, се очертава профилът на специалист, който е изкушен както в изследователската и университетска дейност, така и от полето на практиката на помагащите професии.

Научната и кариера се развива от 2001 г., когато придобива научната и образователна степен доктор по педагогика, а академичната от 2005, когато започва работа като асистент във ФП, и за този период от близо двадесет години по един систематичен последователен начин успява да премине през всички етапи на успешно развитие, става доцент през 2011 г., като не мога да не отбележа и придобиването на научната степен

Доктор на педагогическите науки по 1.2. Педагогика (Професионално ориентиране и консултиране на деца и младежи със специфични потребности), диплома No СУ2015-7, изд. на 30.04.2015 г.

Научна дейност, публикации, цитирания.

За участието си в конкурса кандидатката представя общо 41 публикации, от които един хабилитационен труд, две монографии, една глава в колективна монография, четири студии, публикувани в неререферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, две статии и доклади, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, двадесет и шест статии и доклади, публикувани в неререферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, три университетски пособия, една допълнителна публикация. Две от публикациите са на английски език.

Публикации, в сферата на консултирането на деца и семейства в риск (представящи психоаналитичния подход в ранното детство, връзката на психоанализа със социалната работа и педагогиката)

Публикациите тук, бих определила като сфера на психоаналитичния прочит на ранното детство и на идентифициране на нужната подкрепа на родители (родни, осиновители, приемни) и професионалисти. Тази сфера давя заявка да е разработена и осмислена през психоаналитичната парадигма, през представители на френската психоаналитична школа, като Жак Лакан, Франсоаз Долто, но също и през англосаксонската традиция, преди всичко Доналд Уиникът, Мелани Клайн, Ана Фройд и др. В тази област са повече от половината от публикациите, които са селектирани за този конкурс. Сред тях са монографията, „Бебето, детето и техният език“⁽¹⁾, която кандидатът определя като хабилитационен труд за конкурса, както и двете монографии - Въпросът за тялото в клиничната практика (2) и Посрещане на новороденото през думите и в Света (3). Те показват ерудираността на автора, като представят важни теми, ориентирани към по-добро разбиране на появата и развитието на детето, на връзката на детето с майката, с бащата, ранното детство, теми на диагностиката в ранното детство, през понятия като език, реч, тяло, връзка, желание, липса, субект, обекти, страдание, наслаждение, и пр. Внасянето на друг смислов поглед към посрещането на бебето, към детската реч, нейното развитие и функции през разбирането за езика на Франсоаз Долто, към мястото, както и значението на специфичния език между бебето и майката, функцията на бащата, придружаването на отделянето на детето и неговата индивидуализация и пр., наистина разместват пластове в традиционно експерименталният, познавателен и поведенчески подходи, в познанието за детето, бебето и тяхното развитие у нас. Повечето теми в публикациите представят и проектиране на познанията към моделиране на подходи за обществена грижа към децата, както и към директната работа с деца и консултиране на родителите им или тези, които полагат грижи за децата. Определено може да се твърди, че книгата „Бебето, детето и техният език“ има много добра „просветителска“ стойност,

¹ Номерацията на публикациите в скоби следва тази в Списък с научни публикации за участие в конкурса, от документите на кандидата за конкурса. (б.р.)

доколкото авторът представя набор от различни схващания, заедно с елементи на собствен прочит, който, сякаш е фокусът на тези публикации, а именно осмислянето чрез „превеждането“ на психоаналитичните понятия и схващания на собствен език, език включително педагогически. Посочените откъси от случаи, повечето от собствената практика на автора, дават възможност да се илюстрира, прецизира, уточни казаното в теоретичното представяне, което помага в известна степен за разбиране на трудните тези на психоанализата.

Не мога да не отбележа също, че в свои публикации, основно през последните пет години, М. Богданова представя една много важна тема - връзката между психоанализа и педагогика, и психоанализа и социална работа. В своите публикации по нея (14,15, 23, 25, 32, 35, 37) директно очертава полето на възможно „ползване“ на психоаналитичното познание, неговите ограничения, но и възможното фундаментално значение за преодоляване на присъщия нормативен и свръх-азов характер на педагогическите и пренесените през тях в социалната работа, инструктивни консултативни подходи. Значими са усилията на авторката в тази и в другите публикации да „преведе“ идеите на Жак Лакан, Франсоаз Долто, през спецификата на социалната работа, което определено не е лесна задача, и може да се каже, че рискът от банализиране е по-скоро овладян. Тази и другите публикации от тази група (1,2,3,5, 9,11, 12, 16,17,18,19,19,20,21,22, 28,30,31,33,34,36) биха могли да се определят като много полезни за концептуализиране на консултативната дейност на специалистите по социални дейности, именно в областта на ранното детство., и бих казала, че съдържателно надхвърлят периметъра на консултативната дейност.

Необходимо е да се отбележи темата за синергията, синергичните модели на социална работа с бебета, и преди всичко бебета с различни проявления на психично страдание, която присъства в публикациите(10,36,37) на М. Богданова, и то в публикации, които самата тя определя като приноси. Самите публикации представят обединение и интерпретиране, т.е синергичност, през аналитичните идеи за бебето, на познания от педагогика, психология, медицина и психоанализа. Публикациите, представляват интерес за изследователи, студенти, практики и имат значение за изграждане на междудисциплинарни мостове.

Смятам за важно да отбележа и авторството на предговори на много сериозни издания на известни представители на психоаналитичната школа у нас, което е признание за приноса на доцент Богданова в този наистина завладяващ процес на откриване на това познание през последните години за широката професионална публика у нас.

Публикациите в сферата на професионалното ориентиране и консултиране

Другата голяма група публикации са в сферата на професионалното ориентиране и консултиране (4,6,7,8, 10,13, 24,2 6, 27, 38, 39, 40), включително информиране и кариерно образование, и някои от тях определено надхвърлят обзорния подход, включват представяне на собствена изследователска дейност, както и различни подходи за свързване на познанието с практиката. Педагогическото осмисляне на педагогически дейности, както в собственото педагогическо поле, така и в полето на социалната работа, е все още по-скоро епизодично, често твърде нормативно, и в този смисъл наличието на

един по - плуралистичен и по - смислов, може би постмодерен прочит на практиката, наистина внася гъвкавост и повече свобода на научната подкрепа, за което кандидатът допринася. Важно е също да се каже, че публикациите в сферата на професионалното ориентиране и консултиране по различен път фокусират вниманието върху съществени психопедагогически, социалнопедагогически проблеми, какъвто определено е недостигът на концептуализация в практиката на социална работа, както и в педагогическата, дори може да се каже отсъствие на концептуализация, с пренебрежимо малко изключения. Проблемът е идентифициран през проучване на отношението на специалистите към професионалното ориентиране и реализация на деца със специфични потребности. Представени са и възможностите на различните теоретични школи да бъдат опора, през която да се развиват и изследователските и приложните дейности в тази сфера. Проекциите на проблема към темите за подготовката на специалистите могат ясно да се очертаят.

Важно е да се отбележи студията (7), в която доц. Богданова предлага концептуален модел за професионално ориентиране и консултиране ориентиран към специфична група, на деца със специфични потребности, тъй като е пример за обединяване, свързване, съчетаване, среща на своите изследователски интереси. Концептуалният модел, представен в студията е определен като синергичен, и обхваща три нива, приложно, научно и методологично, символизирани чрез кръст, пресечени триъгълници и боромеев възел. През тези символи, интерпретирани в религиозен, културен и психоаналитичен аспекти се представя характерът на връзката между сфери в живота, науки, и концепции. Това, което представлява основната идея на авторката, според мен е синергичност между мултисензорност, психонализа и т.н. прагматични подходи за професионално ориентиране и консултиране, която за нея е методологична. Проведеното емпирично изследване е с констатиращ характер и би могло да е основа за задълбочено развитие на модела. Особен интерес представлява изследването на представата за детето с увреждане у различните професионалисти, което именно поради различния концептуален поглед достига до познание, което обичайно не е търсено. Въпреки, че стоят въпроси за научната обосновка на начина на включване на религията в модела, както и въпроси за избора на съотношението между науки и научни области, аз бих акцентирала на важността на опитите за концептуализиране на сферата на професионално ориентиране и консултиране.

Разработките на практико-приложно ниво предлагат педагогически отговори на интегрирането на многодисциплинарни знания в практиката, (27,38,39, 40, 41) които са и отговори на трудните задачи при развитие на умения у студентите.

В контекста на учебна и научна дейност, трябва да се отбележи изключителната активност на кандидатката да работи по проекти (над 40), да участва в различни научни, научно приложни конференции (над 100), артистични и други форуми, както у нас, така и в различни европейски страни, като в по-голямата част от тях представя доклади, авторско водене на семинари и пр. Това и позволява да има силна професионална мрежа както на академично, така и на ниво директна подкрепа на хора.

Цитирания

От представената справка, както и от документите, които я съпровождат, се вижда, че от общо 45 цитирания, 10 са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация, 14 са в публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове, всички са на български език. Цитиранията обхващат както публикации, които могат да се отнесат към темата за консултирането в социалната работа (19,1, 2,3), така и публикации в сферата на професионалното ориентиране (4,1, 7) Останалите цитирания, посочени в справката са на публикации, които не са представени в конкурса

Преподавателска дейност

От представената справка се разбира че в съдържателен аспект, преподавателската дейност е в същите основни полета на изследователски интереси на авторката и определено са свързани с нейните публикации, разработки, изследвания. Доц. М. Богданова преподава три задължителни дисциплини, които са в областта на професионалното ориентиране и консултиране и развитието на социални услуги, като приемната грижа, преподава и пет избираеми, от които три са в същата сфера , а две от тях биха могли да се отнесат към сферата на ранното детство и психоаналитичния му прочит.

В своята работа като преподавател, както чрез курсовете които води, но чрез различни форми като лаборатории, работа в екип с други преподаватели по различни теми, организиране, супервизиране, подкрепа на студентската практика, чрез ръководство на изследователски проекти, тя има сериозен принос за осигуряване на връзка между преподаваното теоретично познание и значението му за изграждане на нагласи и умения за професионална дейност у студентите.

Доц. Богданова е научен ръководител на дипломни работи на студенти, има научно ръководство на двама успешно защитили докторанти и един, който е в процедура на защита. Необходимо е да се отбележи също, че доц. Богданова преподава на чужд език на студенти по програма Еразъм +, основно избираеми дисциплини, по три за последните две години.

Общи бележки и препоръки към научната продукция

Бих искала да препоръчам да продължат усилията на доц. Богданова към преодоляване на известния дисбаланс в нейната научната и изследователска дейност и съдържанието на университетските курсове, които води и за които е обявен конкурсът. В този контекст имам въпрос към доц. Богданова, как тя вижда връзката, мостовете между двете големи теми в нейната научна кариера като преподавател, ако вижда, търси и има нови идеи за срещи между тях, извън срещата им при децата.

От гледна точка на по-един критичен анализ на научното съдържание на представената научна продукция, бих казала, че има в повече описание, представяне, обзор, преразказ, големи цитати, особено в първата група публикации. Смятам, че научната продукция ще

спечели, ако се акцентира повече авторовият анализ, собственият теоретичен прочит на произведенията на самите автори, не толкова на техни анализатори, както и по-ясно разграничаване между собствените и на други автори, например биографични проучвания, анализи. Трябва да отбележа, че дори само представянето на важните теми за кандидата, през психоаналитичния дискурс е постижение, доколкото той е твърде сложен и като познание и като изказ, и сякаш изисква първо „научаване“ на езика и понятията му, което само по себе си може да е нескончаем процес. В този смисъл не подценявам постигнатото, а по-скоро се опитвам да видя и открия перспективата.

Бих препоръчала също, стартираният процес на концептуализиране на професионалното ориентиране и консултиране през психоаналитичната парадигма да продължи, вероятно и през промяна в понятията, от което определено има нужда и в сферата на теоретичното му осмисляне и в научното обслужване на практиката.

Обобщено мога да кажа, че данните от справката по чл. 26 от ЗРАСРБ, представена в документите за конкурса показват, че кандидатът покрива минималните изисквания за заемане на длъжността професор, като по някои от показателите покритието е в пъти повече от изискуемия минимум.

Научни приноси

Най-общо приемам полетата на приноси, които самата кандидатка е посочила в документите за конкурса. Аз бих открила приносни моменти в следните области:

На теоретично ниво

Представянето по един аналитичен и изчерпателен начин основните тези в психоаналитичната концепция, с принос за осмисляне на практиката, във „въоръжаването“ на специалистите с една дълбочинна рамка на гледане и разбиране на детето, на неговите връзки, отношения и пр. и много добър познавателен принос.

Конструирането в научен, преподавателски и консултативен аспект на темата за бебето и необходимостта от по-задълбочени познания за ранното детство, на темата за значението на ранното детство, по един систематичен, последователен и настойчив начин, включително и чрез въвеждането на дисциплина като Социална работа с бебета е безспорен принос. Заслужава специално внимание приносът по отношение на съпровождането на преждевременно родените бебета и ранното откриване на деца в риск от аутизъм.

Разширяването и обогатяването на диагностичния поглед през конструиране на полезен инструментариум за ранна диагностика в периода на ранното детско развитие, но и подходи за подкрепа, през подкрепата на хората около детето.

Различният концептуален поглед към професионалното ориентиране, консултиране, кариерно образование, който проличава в част от изследванията и публикациите отваря възможности да се търсят алтернативи на съществуващия в практиката инструктивно-обучителен подход, основан на оценяване, на търсене на баланс между може и

търсене, и ориентиране към подход за осмисляне, разбиране и правене на избори, които носят удовлетворение и отключват изразяване на човешкия потенциал.

На практико-приложно ниво

В сферата на концептуализиране и професионализиране на консултирането на семейства в социалната работа, подготовката на студентите разполага чрез тези публикации със сериозна познавателна опора с успешни практики на интегриране на познания около конкретни случаи и ситуации.

Поставянето, изследването и апробирането на модели, чрез прилагане на различни подходи като психоаналитичен, мултисензорен, синергичен и пр., изработва междудисциплинарно познание, въвличайки различните му носители в този процес. Темата за връзката между науки, научни дисциплини, интерпрофесионалността, като сътрудничество между различни професионалисти около едни случаи, присъства като изключително актуална в изследванията на практиката на социална работа във всички страни, бих казала, макар и назовавана с различни понятия.

Може да се каже, че тя създава или участва в създаването на лаборатории за среща на познанието и практиката, което има своите позитиви и в двете посоки, каквито са Зеленият двор, Центърът по кариерно развитие във ФП. Аз определено приветствам смислените връзки между университетска кариера и практика, които могат да предпазят нас университетските преподаватели от риска да влезем в самозадоволяваща се псевдонаука, а реалната професионална дейност от риска от житейско банализиране.

Заключение : Кандидатурата на доц. д-р Моника Борисова Богданова, дпн, съответства на наукометричните критерии и показатели за заемане на длъжност професор, както и на всички изисквания на ЗРАСРБ.

Като имам предвид научната продукция на доц. Моника Богданова, нейния тематичен обхват и съдържание, научния ѝ принос и принос за концептуализиране на помагачата практика както директно, така и чрез подобряване на подготовката на бъдещите помагачи специалисти, както и усилията и да развива форми на обединяване на познанието и практиката заедно със други учени и професионалисти, смятам че академичната общност на ФП има в нейно лице достоен колега, учен и преподавател. Убедено препоръчвам на членовете на уважаемото жури да гласуват „за“ избор на доц. Моника Борисова Богданова на длъжност „професор“ по професионално направление 3.4 Социални дейности (Консултиране и професионално ориентиране в социалната работа с деца и семейства) за нуждите на ФП, СУ „Свети Климент Охридски“.

15.11.2021 г.

Автор на рецензията:
(Проф. д-р Нели Петрова-Димитрова)

